

SEREGÉLYESI JÁNOS

IRODALMI DÍJAK 4.

A Kisfaludy Társaság díjai

Kisfaludy Károly költőt, drámaíró, festőt a reformkori irodalmi élet fő szervezőjeként tartjuk számon. Az általa alapított *Aurora* szépirodalmi közlöny szerkesztőjeként, a magyar novella egyik első meghonosítója. A világot látott, több nyelvet beszélő, jó megjelenésű, kellemes társaságbeli emberként ismert Kisfaludy 1817-ben telepedett le Pesten, s hamar kialakult körülötte a jelentős, fiatalokból álló baráti, irodalmi társaság. Az elsők között ott voltak: Vörösmarty Mihály, Bajza József, Toldy Ferenc... Amikor alkotó ereje teljében, negyvenkét éves korában, tüdőbajban meghalt (1830. november 21.), barátai elhatározták, hogy nem engedik feledni az emlékét, valamint a magyar irodalom fejlesztésével, terjesztésével kapcsolatos elképzeléseit. Ez a baráti kör alapította meg hazánkban az első komoly, országos ismertségű, irodalmi társulatot, a *Kisfaludy Társaság*ot. A jeles társaság 1836-tól egészen 1952-ig működött, s hosszú évtizedeken keresztül az ország meghatározó irodalmi csoportosulásának számított.

A kezdetnél, társadalmi háttérként, a reformkor hangulata bizonyára sokat segített. Az elképzelés szerint, Kisfaludy írói hagyatékának gondozása, s az irodalmi örökség folyamatos kiadása révén keletkezett bevételeket irodalmi célokra szándékoztak fordítani. Ehhez a szép elképzeléshez olvasókat, előfizetőket, s áldozatot vállaló mecénásokat kellett megnyerni. Úgy tűnik, akkoriban nem volt különösebb gond a szerzői jogok kérdése körül. Igaz, szerzői jogszabályok sem nagyon voltak ekkor még Magyarországon. Kisfaludynak nem voltak utódai, de voltak élő testvérei.

Írói hagyatéka tekintetében Kisfaludy Károly nem hagyott nyilatkozatot. Bajzával hajlandó lett volna „testamentumot” csináltatni, ám Bajza már későn érkezett. A kiadások joga inkább a testvéreit illette volna, mint a barátait, de testvérei nem jelezték, hogy érdekelné őket Károly öccsük írói utóélete. (Talán nem véletlen, hogy évekkel később, egy magyar írói szerzői jogi törvény megalkotását éppen a Kisfaludy Társaság kezdeményezte).

A baráti körből először *Kisfaludy Emlékbizottság* lett, s első ötleteként egy Kisfaludy-emlékmű megalkotását kezdeményezte. Országos gyűjtést indítottak e célra, ami több év szervezői munkáját jelentette (az emlékszobrot Ferenczy István szobrászművész el is készítette). A megmaradt pénzből lehetett aztán egy Kisfaludy-gyűjteményt is kiadni. A Kisfaludy Emlékbizottság később *Kisfaludy Irodalmi Társaság*gá alakult.

A társulat fő szervezője *Toldy Ferenc* lett. Olvasottsága, műveltsége, művészerdeklődése mellett ő rendelkezett a kellő szervezőkészséggel, ma úgy mondanánk, menedzser tehetséggel. S ő fogalmazta meg a társaság célját is: „A Kisfaludy-társaság célja, a hazának, kivált fiatalabb íróit, évenkénti jutalmak által a szépliteratúra pályára gondosabb megfutatására ösztönözni s így a literatúrát aetheticai és költészeti, eredeti vagy fordított, jeles dolgozatokkal gazdagítani.”

A *Társaság* első hivatalos gyűlését Toldy 1836. november 12-re hívta össze. A pályázatok kiírásának ötlete mindenkit lelkesített csak még nem lehetett tudni, honnan teremtsenek elő erre pénzt. A Társaság ekkor vezető tisztségviselőket, elnököket, jegyzőt, igazgatót, pénztárnokot választott. Ezek közül a legfontosabbnak az igazgatói posztot tekintették. A tisztújítást háromévenként képzelték el. Az első elnök *Fáy András*, az első igazgató pedig Toldy (Schedel) Ferenc lett. Először tíz, illetve húsz taggal indultak. A Társaságba ajánlással lehetett bekerülni. Az ajánlás alapja valamely elismert, a célokban megfogalmazott irodalmi teljesítmény lehetett.

Első feladatként a működéshez szükséges pénzt kellett előteremteni. Ehhez pártoló tagokat kerestek, akik egyben olvasókká is váltak, évi négy forint díjfizetés ellenében. Ötven forinttal pedig örökös tag lehetett bárki. Rendszeres kortárs irodalmi felolvasó délutánokat, délelőttöket vezettek be, úgymond kezdeti író-olvasó találkozókat. Később székfoglaló előadásokkal mutatkoztak be az új tagok. A Társaság kezdetől együttműködött a Magyar Tudományos Akadémiával. Tehették ezt azért is, mert egy házban működtek. Ez volt az úgynevezett Trattner-Károlyi átjáróház, a mostani Petőfi Sándor utca (Akkor Urak utcája) 1. sz. alatt, amely szerencsére máig megvan. A házban működött a reformkorban jó nevű Trattner nyomda. Itt bérelt helyiségeket az Akadémia és egy szobát a Társaság, s ez utóbbi, jelentősebb társas összejöveteleikhez kölcsönkérte az Akadémiától az első emeleti, utcára néző nagytermet. A Kisfaludy Társaság közleményeit elsősorban az *Athenaeum* és *Jelenkor* folyóiratokban tette közzé. Az *Athenaeum*ot Bajza és Vörösmarty, a *Jelenkor*t Helmecczy szerkesztette. A *Jelenkor* szerkesztőjének Széchenyi Kisfaludyt szemelte ki, de kinevezését az író betegsége meghiúsította.

A tagok kötelezettsége volt közreműködni a pályázatok kiírásában és elbírálni a beérkezett jellegű pályázatokat. Minden évben kétféle pályázatot hirdettek: egy széptudományit és egy költő-

it. A díjnyertes pályaműveket *Évlapok*ban adták ki. Lassan csordogálni kezdtek a támogatások. Az első jelentősebb összeg, 100 forint egy egri kanonoktól érkezett. Aztán fokozatosan bekapcsolódtak vidéki kaszinók, nagyvárosok (Sopron, Szeged) olvasóegyletei is. A Pesti Nemzeti Színház például vállalta, hogy évente összeállít egy Kisfaludy-estet, és ennek bevételét a Társaságnak ajánlja (ez mintegy 80-100 forintot jelentett).

A pályázati díjak összege a pénztár állapota szerint változott. Kezdetben 10-10 aranyat tudtak megajánlani. Mintegy kétszáz év távlatából nem könnyű egy aranypénz vásárlási értékét megállapítani. 1757-től kezdve a Mária Terézia által bevezetett úgynevezett „konvenció forint” került forgalomba. 1 arany 6 forintnak felelt meg, tehát 10 arany: 60 forint. Összehasonlításként: egy akadémikus évi tiszteletdíja 500 forint volt ebben az időszakban. Egy pesti egyetemi tanáré évi 800 forint, egy magasabb rangú hivatalnok a Helytartótanácsnál vagy Kamaránál évi 1000 forint fizetést kapott. A Marczibányi-díj összege pedig 400 forint volt.

A Kisfaludy-díjakat minden év február 6-án, az éves közgyűlésen, Kisfaludy Károly születésnapján osztották ki ünnepélyesen. A témák magadásával igyekeztek a magyar irodalom egyetemes témakörét szélesíteni, a világirodalmi tendenciák irányába befolyásolni. Az egyik első (1838-as év) irodalmi kérdése „Mi befolyása van a drámái literatúrának a nemzet erkölcsi életére?” Többször visszatérő pályázati téma, műfaj volt a ballada. Az első díjnyertes *Tarczy Lajos* filozófiatanár, a pápai Református Kollégium tanára volt, Petőfiék, Jókaiék tanára.

Az évente kiírt pályázatokra érkezett pályázók száma meglehetősen különböző volt. Bizonyos témákra csak négy-öt érkezett, más témakör harminc-negyven pályázót is vonzott. A pályázatok színvonala is vegyesnek ítéltetett, többsége csak a szakirodalom számára jelentett érdekességet. Például az 1841-es történeti témák a következők voltak: *Csák és a királyleány*, *Pálffy Miklós Győrnél* és *A mádfalvi sírdomb*. Sok, egykori büszke díjnyertes neve pedig ma már csak a szakmabelieknek mond valamit: Szilágyi István, Müller Godofréd, Gondol Dániel.

A Társaság vonzereje, tekintélye fokozatosan nőtt. Az 1840-es évek elején a társadalmi érdeklődés érezhetően a politika irányába ment át. (Megjelent a Kossuth Lajos szerkesztette *Pesti Hírlap* 1841-ben.) A Társaság átdolgozta alapszabályát, 1841-től a *Magyar Szépirodalmi Intézet*ként jegyezte magát, s elindította a

Nemzeti Könyvtár munkáját, ezt követően pedig *Külföldi Regénytárét*. 1842 januárjában – több íróval együtt – *Kisfaludy Sándor* is felvételt nyert a Kisfaludy Társaságba. Különösebb baráti viszony azonban nem alakult ki közte és a Társaság vezérkara között.

1844-ben a Társaság hivatalos elismertetését kérték a királytól. A nádor és a Helytartótanács támogatta a felterjesztést, s a király, V. Ferdinánd, július 30-án megadta a hozzájárulást. Toldyék szerették volna József nádort a Kisfaludy Társaság hivatalos pártfogójául megnyerni, de a nádor – mint mindig – nagyon óvatos volt. Bár „legkegyesebben” fogadta a Társaság küldöttségét, végül is nem vállalta a felkérést. Bizonyára azt mérlegelte, hogy ily módon folyamatosan gondja lenne a cenzúra-hivatallal. A könyvek kiadásához, a folyóiratok, újságok napi megjelenéséhez ugyanis cenzori engedély kellett. S ha bármelyik írás körül cenzori kifogások akadtak volna, nyilván a hivatalos pártfogóhoz fordultak volna. Ilyesfajta döntőbíráskodáshoz nem volt kedve a nádornak.

1847-ben a Társaság kezdeményezésére megjelent Erdélyi János szerkesztésében a *Népköltészet Gyűjtemény*.

1845-ben például *A hazai víg eposz* műfajában hirdettek pályázatot. Őt pályázó indult. A nyertes egy bizonyos *Az elveszett alkotmány* című mű szerzője lett, aki azt kérte, hogy kilétét nyertes pályázat esetén se fedjék fel. A pályázó teljesen ismeretlen vidéki poéta volt, felmerült hát a gyanú, hogy létezik-e ilyen nevű pályázó. Valami *Arany János*. Megkeresték Nagyszalontát, ahol a református esperes igazolta, hogy él Szalontán Arany János, köztisztviselő, áll, kulturált ember, és elképzelhető, hogy írogat is. Ettől függetlenül, a zsűri nem volt elragadtatva még a nyertes műtől sem. Vörösmarty „a többi közt a legtűrhetőbbnek” jellemezte. Különösen a nehézkes nyelvezetet kifogásolta. A következő évi, 1846-os pályázattal Arany János meggyőzően bizonyította, hogy egészen jó a nyelvezete. Ez a mű volt a *Toldi*, tizennégy pályázat közül került ki győztesen, s a bírálók húsz aranyra emelték az eredetileg tizenöt aranyos díjat. A második helyezést Tompa Mihály kapta *Szuhay Mátyas* című munkájával.

Ezt követően az 1847–48-as események valamely formában szinte mindenkit magával ragadtak. Az 1848. február 6-i közgyűlés hosszú évekre az utolsónak bizonyult, lassan beborult a korábbi tiszta ég. Ahogy a Kisfaludy Társaság alapító tagja, költő írta: *A vérszékely... A szabadságharcot követő Bach-rendszer felfüggesztett minden korábbi magyar intézményt. Az Akadémiát, az egyetemeket és a Kisfaludy Társaságot is. A Bach-kormányzat Magyarországot egyszerűen a Habsburg Birodalom részeként kívánta tekinteni. A továbbra is működni kívánó Kisfaludy Társaságot új és új alapszabály kidolgozására készítették. Egészen abszurd feltételeket is szabtak, például, hogy csak az lehessen tag, aki osztrák állampolgár. A rendszer nem*

éppen a magyar nyelv és irodalom, inkább a német nyelv terjesztésében volt érdekelt.

Aztán mégis fordult a történelem. A kormányzat rossz döntései miatt a birodalom érzékeny vereségeket szenvedett el. Magyarországon a Deák-féle passzív rezisztencia is sikeresen fékezte a Bach-kormány túlkapasait. Ferenc József új kormányzattal próbálkozott. A politikai enyhülés jeleként megindultak tárgyalások, s 1860 áprilisától ismét engedélyezték a Társaság működését. (Azért a biztonság kedvéért a Társaság gyűléseire beültettek megfigyelőként egy császári és királyi biztost is – egészen 1865-ig.)

A Társaság sorai időközben megritkultak. És micsoda tagokkal lettek kevesebben: Vörösmarty, Bajza, Garay, Helmezy, Bártfay. Az elnökséget ezután *Eötvös József* vállalta. A pártoló tagság hazafias intézménye is működni kezdett. 1861-re, a Társaság fizetett igazgatói posztjára már Pestre lehetett csábítani Arany Jánost, akinek 800 forintot tudtak fizetni, és lehetőséget kapott irodalmi újság szerkesztésére is: *Szépirodalmi Figyelő*. A Társaság tagjainak számát negyven főben jelölték meg. Új erők is megjelentek a körben. *Jókai Mór*, *Kemény Zsigmond*, *Gyulai Pál*, *Salamon Ferenc*, *Szász Károly*. Hamarosan feltűnt egy újabb remekmű, Madách Imre: *Az ember tragédiája*. Ezt a Társaság adta ki, s ebben közismert Arany szerkesztői segítsége is.

A 60-as évek elején a Kisfaludy Társaság működésének másik nagy vállalkozása *Shakespeare összes műveinek* lefordítása és kiadása lett. Ezt egy szerencsésen felbukkant mecénás tette lehetővé. *Tomory (Theodorovics) Anasztáz* mérnök-tanár, Arany nagykőrösi gimnáziumi kollégája és barátja váratlanul igen jelentős örökséghez jutott. Ebből vállalta a teljes fordítás és teljes kiadás költségeit. Azt is kinyilvánította, hogy szeretné, ha a Shakespeare-kiadásnak Arany János lenne az irányítója. Ennek persze semmi akadályja nem volt. Tomory még az akkor nyugaton megjelent, speciális Shakespeare-szótárok és szakirodalom beszerzésének költségeit is vállalta. A korábbi fordítások közül csak Vörösmarty Július Caesar- és Petőfi Coriolanus-fordítását vették át. Első fordításként Szász Károly *Otelloja* készült el. Ez Arany *Szentivánéji álom* fordításával egy kötetben jelent meg. Majd 1866 novemberében Arany jelezte a Kisfaludy Társaságnak: „Ezennel van szerencsém benyújtani a Hamletet bírálat alá.” Bizony, irodalomtörténeti a pillanat!

1863-ban ismét balladára írtak ki pályázatot. Harmincöt pályázó nyújtotta be jelíges pályaművét. Az eredmény a zsűri szerint kiábrándító volt. Ráadásul a bírálók lesújtó véleményüket a nyilvánosság elé tárták. „Hajlottak arra, hogy egyik pályázónak sem ítélnek jutalmat.” A pályázó balladákat: „erőtlenség, silány verselés, rossz dictiók” jellemezték. A legtűrhetőbb *Halvány Panna* című balladának ítelték a díjat. Ez viszont egy ismert ballada benyomását keltette. Az ismert ballada az *Ágnes asszony*. A ballada szerzője Tóth Endre, 1864 februárjában Aranyhoz fordult. Elpanaszolta, hogy ilyen vélemények után a díj-

nyertesség inkább megalázó, megszegyenítő. Ezért a jutalmat – 10 arany – át sem veszi. Arany válaszában szívből sajnálja az esetet: „A pályázat titkos volt... nem gondoltam volna, hogy ez mű mögött oly szabású költő lehet, mint Te...” (Tóth Endre vidéki ügyvédként tevékenykedett, de az 50-es években ismert és kedvelt lírikusnak számított.) Az irodalmi közvélemény kajánságára jellemző Tompa Mihály Aranyhoz 1864 márciusában írt levele: „Tóth Endrén jót nevettem. Úgy kell neki!”

1865-ben felépült a *Magyar Tudományos Akadémia* méltó, Duna-parti palotája. Az Akadémia továbbra is befogadta a Kisfaludy Társaságot. Helyiséget biztosított számára és Eötvös József, mint az Akadémia elnöke, megengedte az éves közgyűlések díszteremben való tartását. Ismét modernizálták az alapszabályt. *Széptudományi Intézetre* módosították a Társaság kiegészítő nevét. A Társaság megalakulásának harminc éves évfordulóját, 1866 februárjában, már az új akadémiai székházban ünnepelte. A díszbeszédet Toldy Ferenc tartotta, mint az alapítók egyetlen élő tagja. A Társaság anyagi kondíciója, pénztárának alakulása jelentősen javult, ekkor már 18-20000 forinttal rendelkezett.

Az 1867-es kiegyezés újabb lendületet adott mind az Akadémia, mind a Társaság fejlődésének. Arany János a Kisfaludy Társaság igazgatói székéből áttűnt az Akadémia főtitkári székébe. A Társaság új igazgatója *Greguss Ágost* (egyetemi tanár, kiváló esztéta), az új elnök pedig báró Kemény Zsigmond lett. Az irodalmi programok szervezése mellett folyamatosan írták ki a pályatémákat: „novellaelmélet, műfordítás, költészet és nemzeti élet, bohókás színmű elmélet, szatíra.” *A Shakespeare-fordítások* mellett pedig szépen haladt a *Molière-összes fordítása* is.

Toldynak újabb támogatási ötlete támad. A magyar lelkületű menyasszonyokhoz fordul. A magyar menyasszony ne csak a saját oltárára gondoljon. Esküvője napján áldozzon bizonyos összeget a magyar irodalom oltárán is. A kissé különös ötlet sikeresnek bizonyult.

Toldy bizottságot szervez, és ismét benyújtják az igazságügyi minisztériumhoz a Társaság magyar szerzői jogi tervezetét. S az 1970-es februári közgyűlésen az eddig fáradhatatlan Toldy tőle szokatlan, gondterhelt beszédet mond: „Nem tudunk kiemelkedni a másodrangú népek sorából, sőt földrajzi helyzetünk s népiségi viszonyaink következtében, kettős veszedelem közé vagyunk ékelve... A nyugat nagy nemzeteitől való műveltségi elmaradásunk nem sokat változott, saját néptörődekeink pedig saját nemzeti jogait igénylik... Ezeréves igaz birtokunkat kétségbe vonják.”

A magyar irodalom doyenje, Toldy Ferenc azonban nem elkedvetleníteni akart, hanem további igényes munkára kívánt ösztönözni. ♦♦

(Folytatjuk)

LYUKASÓRA OLVASÓI LAP
XXVII. évfolyam, 3 szám. 2018/3.

A szerkesztőbizottság tagjai:
**Alföldy Jenő, Ágh István,
Bertalan Tivadar, Czigány György,
Dobai Péter, Gyulai Líviusz,
Iancu Laura, Kalász Márton,
Próhle Gergely, Rózsássy Barbara,
Szakonyi Károly**

Főszerkesztő: **Sághy Ildikó**
Főmunkatárs: **Szakonyi Károly**
Művészeti vezető: **Kó Pál**
Művészeti szerkesztő: **Réti Attila**
Rovatvezető: **Ughy Szabina**
Lektorálás: **Kállay Sarolta**
Titkárságvezető: **Óri-Kiss Gyöngyi**

Szerkesztőségi postacím:
1052 Budapest, Városház u. 7.
Telefon: 233-6951.
Mobil: 06-20-465-9232.
E-mail: iroegy@ gmail.com.

Kiadja: **Magyar Írók Egyesülete**
Elnök, kiadóigazgató: **Szakonyi Károly**

Nyomdai kivitelezés:
Pharma-Press Kft.
1037 Budapest, Vörösvári út 119–121.
Felelős vezető: **Dávid Ábel Dániel**

Terjeszti: Magyar Posta Zrt.
Hírlap Üzletága és regionális társaságai.
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), 1900 Budapest, 06-1-767-8262, hirlapelofizetes@posta.hu
Előfizetési díj: fél évre 1320 Ft, egész évre 2640 Ft
Egy példány ára: 450 Ft
Megjelenik: kéthavonta

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza

LEXIKON

HIC ET NUNC – ITT ÉS MOST
PRO FUTURO – A JÖVŐÉRT
ESCA DEORUM – ISTENEK ELEDELE
PRO BONO PUBLICO – A KÖZJÓÉRT
VESTIBULUM – ELŐCSARNOK, BEJÁRAT

TARTALOM

Xantus Géza kiállítása a Forrás Galériában **B/2**
Szakonyi Károly: Ahogy Arany János **1**
A HÓNAP KÖLTŐJE ANTAL BARNABÁS
Alföldy Jenő: A mindenség dicsérete **2**
Angyali vándor, Nyílt tér, Nász, Száműzetés, Napba öltözött asszony, Badacsony, Mólón, 21. századi költő dala **2-3**
Bach mindenkinek **4-5**
Olvassuk újra!
Szakonyi Károly: Egy magyar Európában **6**
Hubay Miklós: Genf, 1942 november, Grazie, Italia!, Hol lehet most Chagall? **7-11**
Kenyeres Zoltán: A jóra váró **12-13**
Németh István Péter: Mészöly Dezső Balatonja **14-15**
Réfi Zsuzsanna: Marton Éva credója **16-19**
Szakonyi Károly: Ezer tó országa **20**
Hegedüs Enikő: Xantus Géza festőművész kiállítására **21**
Ujváry Gábor: Bécs és Magyarország kulturális kapcsolatai **22-27**
Weltler Ildikó: Arcképek az Osztrák–Magyar Monarchiából **28**
Arany János kéziratainak restaurálása az OSZK-ban **29**
Alkotni Arany! **29**
Czető Bernát László: Júlia **30-32**
Kiss Anna: Felhők, filmek, ménesek **32**
HangHordozók **33**

Európa furcsa halála **34-35**
Hankiss Ágnes: „Félelem és elrejtettség” **36-37**
Weltler Ildikó: Budapesti Tavasz Fesztivál 2018 **38-40**
Borbély László: Az „egri srácok” a Nemzetiben **41**
Simon Erika: Beszélgetés Paskó Csaba plébánossal, karmesterrel, mesterszakáccsal **42-43**
Madár János: Kimondalak hazám **42**
Dobás Kata könyvajánlója **44-45**
Lukács János: Vissza Violához **44**
A nemzetközi könyvpiacon (Lipce, Bologna) **46**
Pünkösödés a Múcsarnokban **47**
Időnosztalgia **48**
Könyvünnepe 2018 **48-50**
Új kincsek, korai ritkaságok, Gross Arnold **51**
Seregélyesi János: A Kisfaludy Társaság díjai **52-53**
Egy szál rózsza Rózának **55**
Búzás Huba: Még alszanak a jachtok, Neszek a ciprusokban **55**
Ughy Szabina: Kádár János Miklós műtermében **56-B/3**
KÉZ/MŰ/REMEK – Kiállítás a Múcsarnokban **B/4**

KÜLÖNSZÁM
A szabadkai zsinagóga megújulása **1-28**

Kedves Olvasóink!

Kérjük önöket, hogy támogassák a Lyukasóra folyóirat megjelenítését azzal, hogy előfizetőink lesznek (lásd: postai előfizetésnél), de segíthetnek alkalmasszerű támogatással is. És a jövőben ezt (2017-től) adójuk 1%-ának felajánlásával is megtehetik. Adószámunk: 19677419-1-41 Bankszámlaszámunk: Kereskedelmi és Hitelbank 10200940-21519541-00000000. Ha erre a bankszámlára nevük és címük feltüntetése mellett befizetik az éves előfizetési díjat, vagyis a 2640 forintot, a szerkesztőségből is folyamatosan megküldhetjük önöknek a Lyukasóra aktuális számait. Előre is köszönjük, üdvözlettel: a Szerkesztőség.

A MEGJELENÉS TÁMOGATÓI

- Emberi Erőforrások Minisztériuma
- Nemzeti Kulturális Alap
- Pest Megyei Kormányhivatal
- Szerencsejáték Zrt.
- NMI Művelődési Intézet
- Nonprofit Közhasznú Kft.
- Arany János Emlékbizottság
- Ferencváros Önkormányzata
- Körmendi Galéria
- Márkus Antikó Bt.

Számunkat a Múcsarnok KÉZ/MŰ/REMEK kiállításának képanyagával, Xantus János festményeivel, Marton Éva művészfotóival, vadoczfoto.mnvh felvételeivel, Felvégi Andrea, Hrotkó Bálint, Kotschy Gábor, Posztós János fotóival, Eöri Szabó Zsolt színházi fotóival, Paskó Csaba magánképeivel, Gross Arnold rajzaival, Kádár János Miklós festményeivel és a Lyukasóra folyóirat archív anyagaival illusztráltuk.

SZERZŐINK

Alföldy Jenő, 1939
Antal Barnabás, 1942
Borbély László, 1968
Búzás Huba, 1935
Czető Bernát László, 1953
Dobás Kata, 1984
Hankiss Ágnes, 1950

Hegedüs Enikő, 1971
Hubay Miklós, 1918–2011
Kenyeres Zoltán, 1939
Kiss Anna, 1939
Klein Rudolf, 1954
Kovács Róbert, 1971
Lukács János, 1943
Madár János, 1948
Németh István Péter, 1960

Orbán Viktor, 1963
Réfi Zsuzsanna, 1974
Sághy Ildikó, 1941
Seregélyesi János, 1948
Simon Erika, 1971
Szakonyi Károly, 1931
Ughy Szabina, 1985
Ujváry Gábor, 1960
Weltler Ildikó, 1970

Egy szál rózsza Rózának

Ahogy jött mindig a Lyukasóra-estre közénk budafoki műterméből, vagy ha bárhol találkoztunk, mindig ott fénylett szemében a derű. Jött a munkájából, a szobrai közül, éppen csak otthagyva őket, hogy velünk legyen, barátival, de mintha a formázást abba sem hagyta volna, keze, ujjai, akár ha agyagot gyúrnának-simítanának, tárgyat, arcot, figurát, úgy keresték, matatták a levegőben is a szépet.

Csodaasszony volt kis természetével, kurtára nyírt, erős szálú hajával, egyszerűségével, örökös figyelmével mások iránt. Lehetetlen elképzelni, hogy ne lássuk többé! Hogy ne hallgassa hegedűművész fiát, amint az éppen

valamelyikünknek komponált művét játssza, ne kísérné hunyt szemmel, boldog elégedettséggel a ritmust. Mintha csupán mások léteznének, úgy tudott észrevétlen maradni tehetségével, remek alkotásával, népmesébe illő nevével. *Pató Róza*. Pedig szobrai köztereken, kispasztikái, domborművei hazai és külföldi gyűjteményekben fényes nevet és díjakat szereztek Pátzay Pál és Somogyi József egykori tanítványának. Most elment nyolcvannégy évesen. De az a szeretet, amelyet sugárzott ránk, továbbra is fénylik, és itt marasztalja közöttünk. ♣

(Szakonyi Károly)

Pató Róza a műtermében

Györfy Gergely
hegedűművész,
Pató Róza fia

BÚZÁS HUBA

MÉG ALSZANAK A JACHTOK

és egymás hónaljában házak szerteséjjel,
pár felhő lovagol a hegyerinceken,
sivalkodó sirályok fönns a széllel
viháncolnak, ahol a partperem
pironkodik hullámokon,

akár a kis kölyök, ki hajnalt int nekem,
mosolyt e fölkelő nap ~ mormolom ~
úgy hordja anyja, el ne tépje
vagy nyelje fényét szirtorom
s a tenger égi kékje,

szülnék magának is, talán többé se lát
~ susogja ~ satnya életünk elébe
pitymallatot, ellangall két zsarát,
az ám, előbb együtt remélve
egyetlen izzó éjszakát.

NESZEK A CIPRUSOKBAN

kísértet jár, a csóka, vége már a nyárnak,
csalóka csillanat, pitymall a pillanat,
neszek? hát, hogyne hallanám e szárnyak
csélcsapkodásait, vagy megcsalat
fülem? a szél fuvall? na, nem,
a csókák erre járnak,

halk éji madarak ~ hol még a pirkadat! ~
sötétbe sandikál, mered szemem,
hol pincemély magány az odvam,
pár szellem csókját szenvedem,
lopott e kéj, ha lobban...

csak csillanat a pillanat,
ne hallanám e szárnyak
vak verdesését? óh, a nyár! na, hol van?
szélhajtogatta ciprusokban.

UGHY SZABINA

A KÉPET MEG KELL SZAGOLNI

Kádár János Miklós műtermében

Aki keres, talál, tartja a mondás. Kádár János Miklós festőművész saját bevallása szerint nem kutat, egyszerűen csak belebotlik a kincsekbe. Néhány évtizeddel ezelőtt például egy eredeti Tintoretót fedezett fel egy gyanútlan műkedvelő barátja otthonában, s azóta is több különleges alkotást emelt ki a tájékozatlan műgyűjtők, ócskapiacosok kezéből.

– Van kedvelt művészettörténelmi korszaka?

– Amatőr kutatási területem a második világháború, mivelhogy édesanyám volt olyan kedves, és 1939. február 25-én hozott engem a világra; és mint tudjuk, még az év szeptemberében kitört a világháború. Amit akkor én még fel sem fogtam, később viszont annál inkább. Mély nyomokat hagyott bennem, mert rengeteg szörnyűséget láttam közvetlen közletről. A kor művészete is igen különleges, amelyre még a '70-es évek egy eseménye irányította a figyelmemet. Annakidején ugyanis a Dési Huber István Képzőművészeti Körben tanítottam a Báthory utca sarkán. Ugyanabban a házban lakott egy Halász nevű orvos, aki egy találkozó alkalmával felhívott magához, mert vett egy képet a Szent István körüli bizományiban. Arra kért, hogy vizsgáljam meg egy kicsit közelebről, mert nem volt benne biztos, hogy mennyire csinált rossz üzletet. Az akkori fizetésem ötszöröséért vette, szép nagy kép volt, több méter széles és hosszú. A keresztre feszítés jelenetét ábrázolta. Létrára álltam, és szappanos vízzel a festmény mind a négy sarkát letisztogattam, de sehol sem találtam aláírást. Végül, a megérzésemre hallgatva, középen, az INRI feliratot kezdtem dörzsölni, és hirtelen előttem állt a felirat: Jacopo Tintoretto. Azt hittem, lezuhanok a létráról. Kutatni kezdtük a kép eredetét. Szerencsére akkoriban illusztráltam egy olasz tankönyvet, amelyet Herczeg Gyula professzor írt gyerekek számára. Akkor már Firenzében élt, ezért ő még könnyebben tudott a kép után nyomozni, mint mi idehaza. Herczeg professzor úr segítségével végül megtaláltuk ennek a képnek az eredeti helyét, egy északolaszországi városkában.

– Hogyan kerülhetett a kép Olaszországból Magyarországra?

– A második világháborúban, amikor az angol-amerikai csapatok fölfelé kergették a németeket, azok útközben rengeteg képet hurcoltak el magukkal, amelyeket aztán Magyarországon helyeztek el ideiglenesen, hogy onnét tovább küldhessék a nyugati és az orosz frontra. A nagy kapkodásban azonban jó néhány műtárgy maradt hazánkban, és lappang talán a mai napig. Jómagam pedig a Tintoretto-felfedezés óta ezeket a csodákat kutatom.

– Mit talált még azóta?

– A háta mögött látható képet például lőcsőnpénzből vettem egy bizományiban. Van vagy húsz kiló, mivel maga a reneszánsz keret egy igen ritka nyersanyagból, afrikai vasfából készült. Egy Arcimboldo-témát, a gyerekgyilkos Heródest ábrázolja. Arcimboldóról tudjuk, hogy II. Rudolf német-római császár udvari festője volt Prágában, tehát egyáltalán nem elképzelhetetlen, hogy Magyarországra is került tőle kép. Abban az időben, amikor megtaláltam, Garas Klára volt a Szépművészeti Múzeum igazgatója. Klára megállapította, hogy ezt a festményt feltehetően egy Arcimboldo-kép után festhette Stefan Dorfmeister. Viszont én végignéztem a teljes Arcimboldo-kínálatot, és nem találtam ennek az eredetijét, csak ehhez hasonló témájút. Ezért én azt gondolom, hogy ez egy eredeti alkotás.

– Rendszeresen jár portyázni? Vannak bejárattott helyei, ahol kincsek után kutat?

– Én nem kutatok, én egyszerűen csak belebotlok a kincsekbe. Például amikor vendégprofesszor voltam a Pozsonyi Egyetemen, akkor a megérkezésem estéjén, a főutcán sétálgatva kiszúrtam egy kisméretű képet. Egész éjjel nem aludtam. Másnap reggel úgy tettem, mintha épp arra sétáltam volna, mikor a galéria tulajdonosa jött nyitni. „Véletlenül” bementen az

üzletbe, és rögtön rámutattam a festményre. Adriaen van Ostade szokásos témája, még a Mediciek pecsétje is rajta van.

– Milyen témák futnak most a képzőművészetben?

– A lényeg, hogy minél inkább olyan legyen, amilyen sosem volt. Gondolatiság? Arra azt mondják, hogy anekdotikus festészet, túl vagyunk már rajta. Sajnos a festészet egész emberi oldala kezd feledésbe merülni. Nagyrégen is gyakorlat volt éttermek bejáratánál állványon étlapot tartani. Az arra járó némi benyomást szerezhetett a kínálat színvonaláról, árakról, választékról. Persze a törzsvendég ismerte a helyet – az is őt –, az állvány nem neki szólt, tán nem is vette észre. A különböző képzőművészeti társaságok, szövetségek és egyesületek szakmai alapon, ám jogi kritériumok keretein belül jöttek létre, tagjaik azonos vagy közelálló szakmai irányultságuk alapján érezték helyénvalónak, hogy közösséget alkossanak. E professzionális közösségek a különféle irányokat követő kollégák tevékenységét egyaránt képviselték, sőt a sokféleség és a művészi szabadság eszményét – mint alapvető művészi-emberi juss – evidens elvként vallották, és a gyakorlatban érvényesítették. Különös módon a technika fejlődése, az új lehetőségek, amelyeket az elektronika nyújt, megváltoztatták a viszonylatokat, amelyek alapján valamikor szakmai társaságok létrejöttek és léteztek. Ma már nem elég, hogy tagja valaki a társaságnak, amelynek tagdíjat fizet, ha a társaság kiállításán szerepelni kíván, alkotását megadott pixel-méretben elektronikusan kell zsűri elé bocsátania, amely zsűri eldönti, hogy az azonos képernyő-méretben megjelenő szagtalan-anyagtalan „leképezések” megfelelőek-e kiállításra, avagy sem. Legutóbb a Vízfestők társasága jelentkezett az elektronikus beküldés igényével a soron lévő kiállítás okából. Túl azon, hogy a társaság súlyos bizalmatlanságot áruel tagjaival szemben, amikor többé nem vállalja „látatlanban” művészi tevékenységüket, a legezoterikusabb festészeti műfaj-technika legfőbb jellegét erőszakolja meg az elektronika víziszonyos fegyverével. Kételyeimet erősíti, ám nosztalgikusnak ítéltető tán meggyőződésem, hogy a legelektronikusabb spermabankok sem képesek a különeműek közötti érzelmi kontaktus helyettesítésére. Ám ki tudja... ☛

1

2

3

4

5

6

1. Harsonás
2. Pentaton
3. Napfogyatkozás
4. Alkony
5. Örkény István
6. Arcimboldo képe nyomán:
A gyerekgyilkos Heródes,
feltehetőleg Stefan Dorfmeister
munkája. Kádár János Miklós
nevezetes gyűjteményéből

PÜNKÖSDÖLÉS A MŰCSARNOKBAN

A KÉZ/MŰ/REMEK kiállításán

Cikkünk a 47. oldalon

Ár: 450 Ft